

JACK LONDON

Martin
Eden

KLOKAN

edice
KLOKAN

Translation © Eva Masnerová c/o Dilia, 1987

Copyright © ALPRESS, s. r. o.

Všechna práva vyhrazena.

Žádnou část knihy není dovoleno užít
nebo jakýmkoli způsobem reprodukovat bez písemného
souhlasu držitele práv, s výjimkou krátkých citací
nebo odkazů, které tvoří součást kritického hodnocení.

Z anglického originálu MARTIN EDEN

přeložila Eva Masnerová

Redakční úprava Anetta Nová

Vydalo nakladatelství Alpress, s. r. o., Frýdek-Místek,

Grafická úprava obálky Tomáš Řízek

v edici Klokan, 2021

shop@alpress.cz

Vydání čtvrté. V nakladatelství Alpress vydání první.

ISBN 978-80-7633-534-9

KAPITOLA 1

Odemkl domovním klíčem a vešel do dveří, a těsně za ním mladík, který neohrabaně smekl čepici. Mladík měl na sobě neforemné šaty páchnoucí mořem a do prostorné haly, v níž se octl, se zjevně nehodil. Nevěděl, co si s čepicí počít, a cpal si ji do kapsy kabátu, než mu ji druhý muž odebral. Udělal to klidně a samozřejmě a neohrabaný mladík to ocenil. „Chápe mě,“ říkal si v duchu. „Postará se, abych to zvládl.“

Šel druhému v patách, pohupoval rameny a bezděky zeširoka našlapoval, jako by se rovné podlahy zvedaly a klesaly pod nápořem vzdouvajícího se moře. Prostorné místnosti se pro jeho rozmáchlý krok zdály příliš úzké a on sám se děsil, že širokými rameny narazí do dveří anebo shodí drobnosti na nízké římsě krbu. Uhýbal ze strany na stranu mezi různými předměty a zveličoval si hrozící nebezpečí, které ve skutečnosti vězelo jen v jeho představách. Mezi klavírem a velkým stolem s vysoko vyrovnanými knihami bylo místa, že by tam prošlo bok po boku půl tuctu lidí, ale on to zkoušel celý rozehvělý. Mohutné paže držel volně podél boků. Nevěděl, co si s těmi pažemi a rukama počít, a když ve své vybičované představivosti už viděl, že se jednou paží nutně otře o knihy na stole, couvl jako vystrašený kůň, tak tak že minul stoličku u klavíru. Pozoroval přirozené pohyby muže před sebou a poprvé si uvědomil, že se svou chůzí od ostatních lidí liší. Na okamžik jím projel palčivý stud, že chodí tak neohrabaně. Na čele mu naskočily drobné krůpěje potu. Zastavil se a otřel si do bronzova opálený obličej kapesníkem.

„Počkejte, Arthure, pomalej, kamaráde,“ ozval se a pokoušel se skrýt svoje obavy bodrým tónem. „Pro vašeho oddaného služebníka je to trochu moc najednou. Nechte mě, ať se na to

nervově uchystám. Víte, že jsem sem nechtěl jít, a řekl bysem, že vaše rodina taky zrovna není nák žhavá, aby mě viděla.“

„To je v pořádku,“ zněla uklidňující odpověď. „Nesmíte se nás bát. Jsme docela prostá rodina... A hele, mám tady dopis.“

Muž jménem Arthur se vrátil ke stolu, roztrhl obálku a začal číst, a dal tak svému druhovi příležitost, aby se vzpamatoval. A ten to pochopil a ocenil. Měl dar vcítit se do myšlení druhých lidí a porozumět jim, a teď pod vyplašeným zevněškem byl tím víc vnímavý. Utřel si zpcené čelo a rozhlédl se kolem sebe; v očích měl výraz, jaký se objevuje v očích divokých zvířat, když se obávají nějaké pasti. Obklopovalo ho neznámo, napjatě čekal, co bude, nevěděl, jak si počínat, uvědomoval si, jak nemotorně se pohybuje a chová, a obával se, že všechny jeho vlastnosti a schopnosti jsou tím poznamenané. Byl přecitlivělý, beznadějně nejistý, a pobavený pohled, který na něho druhý muž kradmo upřel přes okraj dopisu, ho pátil jako rána dýkou. Viděl ten pohled, ale nedal nic najevo, protože k věcem, jimž se naučil, patřila také kázeň. Ta rána dýkou zasáhla rovněž jeho hrdost. Proklínal se, že sem šel, a zároveň se rozhodl, že to vydrží, ať se stane, co stane. Rysy tváře mu ztvrdly a v očích vzplála bojovná jiskra. Rozhlížel se kolem sebe méně ustrašeně a bystře všechno vnímal, každý detail hezkého interiéru se mu vrýval do mozku. Oči měl široce posazené, jejich zornému úhlu nic neuniklo, a jak se vpíjely do krásy, kterou měly před sebou, bojovná jiskra pohasla a nahradila ji teplá zář. Dovedl vnímat krásu a tady bylo co vnímat.

Povšiml si jednoho obrazu, který ho zaujal. Mohutný příboj burácel a tříštil se o skalnatý útes, hrozivé bouřkové mraky pokrývaly oblohu a za čarou příboje se lodivodský škuner, plující těsně při větru a naklánějící se na bok, že bylo vidět palubu do všech podrobností, zmítal na vlnách na pozadí bouřlivé západní oblohy. Byla v tom krása, která ho neodolatelně přitahovala. Zapomněl na svou neohrabanou chůzi a popošel až těsně k obrazu. Krása z plátna zmizela. Na jeho tváři se objevil zmatený výraz. Před očima měl něco, co vypadalo

jako nedbalá mazanice. Potom ustoupil zpátky a rázem se veškerá krása jako bleskem na plátno vrátila. „Nákej trik,“ řekl si a pustil to z hlavy, třebaže mezi vším tím množstvím různých dojmů, které se na něho valily, ho přece jen na chvíli bodlo rozhořčení, že se kvůli nějakému triku obětuje tolik krásy. O malířství nic nevěděl. Vyrůstal mezi barvotisky a litografiemi, jasnými a ostrými zblízka i z dálky. Viděl už ovšem olejomalby ve výkladech obchodů, ale sklo výkladů jeho dychtivým očím bránilo, aby se k nim dostal příliš blízko.

Otočil se po příteli, který četl dopis, a všiml si knih na stole. V jediném okamžiku mu oči vzplály žádostivostí a touhou, stejně jako vzplane touha v očích hladovějícího při pohledu na jídlo. Bezděčně vykročil, ramena se zhoupla doprava doleva a byl u stolu, kde se knihami začal zálibně probírat. Prohlížel si tituly a jména autorů, četl úryvky textů, laskal svazky očima i rukama, a jednou dokonce poznal knihu, kterou už četl. Zbytek byla neznámá díla a neznámí autoři. Namátkou vzal svazek Swinburnea a začel se do něho; úplně zapomněl, kde je, tváře se mu rozzářily. Dvakrát knihu zavřel se založeným ukazovákem, aby se podíval na jméno autora. Swinburne! To jméno si zapamatuje. Tenhle člověk se umí dívat, nesporně vidí barvu a záblesky světla. Ale kdo to je, ten Swinburne? Je už sto let po smrti jako většina básníků? Anebo ještě žije a píše? Vrátil se k titulní stránce... ano, napsal ještě další knihy. Hned ráno zajde do veřejné knihovny a pokusí se tam něco od Swinburnea dostat. Vrátil se k textu a úplně se v něm ztratil. Nevšiml si, že do pokoje vešla mladá žena. Uvědomil si to, až když uslyšel Arthurův hlas, jak říká: „Tohle je pan Eden, Ruth.“

Zavřel knihu přes ukazováček, a než se otočil, rozechvěl ho první nový dojem – ne ona dívka, ale slova jejího bratra. Jeho svalnaté tělo v sobě skrývalo spousty rozechvělých pocitů. Při nejslabším náporu vnějšího světa na jeho vědomí vzplály jeho myšlenky, sympatie a city a roztančily se v plápolavém žáru. Byl nadmíru vnímavý a citlivý a jeho vznícená fantazie neustále srovnávala a shledávala podrobnosti a rozdíly.

Pan Eden, to ho vzrušilo – on, jemuž celý život říkali Eden nebo Martin Eden, anebo prostě Martin. A najednou *pan!* To už je něco, přemítal v duchu. V té chvíli jako by se jeho mysl proměnila v obrovskou laternu magiku a jeho vědomí obklopoval nekonečný šik obrazů z vlastního života: kotelny a podpalubí, tábory a pobřeží, vězení a kořalny, špitály a ulice chudiny, asociace spojované právě s tím, jak ho v těch různých prostředích oslovovali.

A potom se obrátil a uviděl dívku. Při pohledu na ni se jeho zmatené vidiny rázem rozplynuly. Bylo to bledé, éterické stvoření s velkýma, oduševnělýma modrýma očima a bohatstvím zlatých vlasů. Neuvědomoval si, co má na sobě, jedině že její šaty jsou stejně báječné jako ona. Přirovnával si ji k bledě zlatému květu na křehkém stonku. Ne, je to duch, božstvo, bohyně, taková krystalická krása nemůže být z tohoto světa. Anebo možná mají knihy pravdu a ve vyšších sférách je takových jako ona spousta. Ji by ten chlapík Swinburne mohl opěvovat! Třeba měl někoho takového na mysli, když líčil dívku Isoldu, tam v té knížce na stole. Všechna ta přemíra zrakových dojmů, pocitů a myšlenek v něm rázem vzkypěla. Bez přestávky se prodíral jednou skutečností za druhou. Viděl, jak se dívčina ruka napřahuje k jeho, a když mu ruku podala, otevřeně, jako muž, dívala se mu přímo do očí. Ženy, které dosud poznal, tímto způsobem ruku nepodávaly. Ostatně většina z nich nepodávala ruku vůbec nikomu. Do jeho úvah pronikla záplava asociací, obrazy různých způsobů, jak se seznamoval se ženami, a hrozila, že je zcela zaplaví. Vymanil se však a zadíval se na ni. Takovou ženu dosud neviděl. Jaké ženy dosud poznal? Rázem se vedle ní po obou stranách řadily ženy, které poznal před ní. Vteřinu věčnosti stál uprostřed galerie portrétů, kde ona zaujímala ústřední místo, a kolem ní byly podobizny mnoha žen, které bylo třeba ohodnotit a změřit letmým pohledem, přičemž ona byla jednotkou onoho hodnocení a měření. Viděl hubené a nezdravé tváře děvčat z továren a usmívající se veselá děvčata, žijící na jih od hlavní třídy Market Street. Byly tu ženy z dobytkařských táborů a snědé

ženy ze Starého Mexika, kouřící cigarety. Potom je zatlačily Japonky podobné loutkám, cupitající v dřeváčcích, euroasijské typy s jemnými rysy a známkami degenerace, ženy kypřých těl z ostrovů jižních moří, s květinovými věnci na hlavách a se snědou pletí. Ty všechny vymazalo groteskní a děsivé plémě hrůzných snů – špinavé utahané coury z whitechapských chodníků holdující kořalce, odulé čarodějnice z hampejzů a široký proud spřeženců pekla, sprostých a špinavých harpyjí, které v nestvůrných ženských podobách číhají na námořníky, spodina přístavů, kal a sliz samého dna lidstva.

„Nesednete si, pane Edene?“ řekla dívka. „Těšila jsem se na setkání s vámi hned, jak nám o tom Arthur řekl. Bylo to od vás statečné –“

Mávl prosebně rukou a zamumlal, že to, co udělal, vůbec nic nebylo, že každý jiný by to udělal taky. Všimla si, že na ruce, jíž mávl, má čerstvé odřeny, co se teprve hojí, a při pohledu na druhou ruku, volně spuštěnou podél těla, jí neušlo, že ta je na tom stejně špatně. Bystrým kritickým okem si povšimla jizvy na tváři, další prosvítající mezi vlasy na čele, a třetí jizvy, směřující svisle dolů a ztrácející se pod naškrobeným límcem. Potlačila úsměv, když na jeho opáleném krku zahlédla červenou rýhu, jak se mu límec zařezával do kůže. Zřejmě nebyl zvyklý nosit tvrdé límce. Stejně tak si její ženské oko povšimlo šatů, co měl na sobě, šatů levného střihu a bez elegance. Sako mu v ramenou nesedělo a rukávy, na mnoha místech pokrčené, prozrazovaly mohutné vypracované svalstvo.

Mával rukou a mumlal, že to vůbec nic nebylo, a přitom se snažil poslechnout její příkaz a posadit se do křesílka. Stihl s obdivem zaregistrovat, jak lehce si sedla, a potom se obrátil ke křesílku proti ní a s rozpaky si uvědomoval svou nemotornost. To byla pro něho nová zkušenost. Po celý život až doteď v nejmenším neuvažoval o tom, zda se chová uhlazeně nebo nemotorně. Nikdy ho ani nenapadlo, aby takhle o sobě uvažoval. Opatrně si sedl na krajíček křesla a vůbec nevěděl co s rukama. Překážely mu, ať je položil, kam položil. Arthur

odcházel z místnosti a Martin Eden sledoval jeho odchod toužebným pohledem. Sám v pokoji s tou bledou éterickou ženou si připadal ztracený a opuštěný. Chyběl tam hospodský, na kterého by mohl zavolat a objednat pití, kluk, jehož by si mohl poslat za roh pro džbánec piva a s pomocí této společenské tekutiny navázat přátelskou pohodu.

„Máte na krku velkou jizvu, pane Edene,“ řekla dívka. „Jak jste k ní přišel? Určitě šlo o nějaké dobrodružství.“

„Mexikán s kudlou, slečno,“ odpověděl, navlhčil si vyprahlé rty a odkašlal si. „Jenom rvačka. Když jsem mu tu kudlu vyrval, pokusil se mi ukousnout nos.“

Jak to bez obalu konstatoval, vybavil si živě před očima horkou hvězdnatou noc v Salina Cruz, bílý pruh pláže, v přístavu světla parníku s cukrovou třtinou, v dálce hlasy opilých námořníků, pošuchující se dělníky z doků, vášnivý plamen v Mexičanově tváři, lesk zvířecích očí ve světle hvězd, žhavé bodnutí ocele na krku a proud krve, dav a výkřiky a dvě těla, jeho a Mexičanovo, zaklesnutá do sebe, převalující se jedno přes druhé a rozrývající písek, a přitom kdesi v dálce něžně drnkala kytara. Tak ten obraz vypadal a vzpomínka ho vzrušila, napadlo ho, jestli by člověk, který namaloval škuner na zdi, uměl namalovat taky tohle. Bílá pláž, hvězdy a světla parníku s cukrovou třtinou by vypadaly báječně, říkal si, a uprostřed v písku temná skupinka postav, která obklopovala rváče. Své místo na obraze by měl i nůž, říkal si, a bylo by ho dobře vidět, jako záblesk ve světle hvězd. Ale do jeho slov z toho všeho nepronikla nejmenší narážka. „Pokusil se mi ukousnout nos,“ skončil.

„Opravdu?“ řekla dívka slabým, jakoby vzdáleným hlasem a z citlivé tváře vyčetl, že ji to vyděsilo.

I jeho se zmocnilo zděšení a ruměncem rozpaků mu lehce zbarvil opálené tváře, ačkoli jemu se zdálo, že skoro hoří, podobně jako když měl tváře vystavené otevřené výhni pece v kotelně. Takové špinavé záležitosti jako šarvátky na nože zřejmě nejsou vhodným tématem k rozhovoru s dámou. V knihách lidé v jejím společenském postavení o takových věcech nehovoří – možná že o nich ani nevědí.

V rozhovoru, který se pokusili navázat, nastala kratičká pauza. Potom se ho zkusmo zeptala na jizvu na tváři. A už když se ptala, uvědomil si, že se dívka snaží mluvit jeho řečí, a rozhodl se, že tomu se vyhne a bude mluvit řečí její.

„Byla to jenom nehoda,“ řekl a sáhl si rukou na tvář. „Jednou večer uprostřed ticha se rozbouřilo moře, urvalo táhlo hlavního ráhna a potom lana a kladky. Táhlo bylo z drátu a ten bil kolem sebe a mrskal sebou jako had. Všichni, co měli na palubě službu, se ho snažili čapnout a já do toho vlít a už mě to luplo.“

„Aha,“ ozvalo se tentokrát s nádechem porozumění, třebaže jí to v duši znělo spíš jako hotentotština a dohadovala se, co míní tím luplo.

„Tenhle Swinburne,“ začal z jiného konce, aby mohl uskutečnit svůj plán, ale vyslovil první slabiku básníkovy jména Svajn, jako by se psalo Swineburne, nikoliv Swinburne.

„Kdo?“

„Swineburne,“ opakoval opět s chybnou výslovností. „Ten básník.“

„Swinburne,“ opravila ho a vyslovila první slabiku správně.

„Jo, to je ten chlapík,“ vykoktal a tváře mu přímo žhnuly. „Je to dlouho, co umřel?“

„Ale já jsem neslyšela, že by umřel.“ Překvapeně se na něho podívala. „Kdepak jste se s ním seznámil?“

„Jakživ jsem ho nezahlíd,“ zněla odpověď. „Ale kouknul jsem se na náký básničky tamhle v tý knížce na stole, těsně než jste přišla. Líběj se vám ty jeho básně?“

Dívka se rychle a lehce rozhovořila o tématu, které nadhodil. Cítil se lépe a posunul se z okraje křesílka trochu dozadu. Příkladně držoval se přitom rukama opěradel, jako by mu křeslo mohlo podklouznout a shodit ho na zem. Povedlo se mu, že se rozhovořila svou řečí, snažil se ji při tom švitoření sledovat a zároveň se divil, co vědomostí je uloženo v dívčině hezounké hlavice, a vpijel se do bledé krásy jejího obličejce. Skutečně ji sledoval, třebaže mu dělala potíže neznámá slova, která se hladce nesla z jejích rtů, i kritické soudy a rozvíjení myšlenek,

kteře byly jeho uvařování cizí, ale přesto podněcovaly a rozechvívaly jeho myšlení. Tady je intelektuální život, říkal si, tady je krása, horoucí a skvostná, jak si ji nikdy ani ve snu nepředstavoval. Zapomněl na sebe a zíral na dívku hladovými očima. Tady je něco, pro co může člověk žít, o co může usilovat, za co může bojovat – ano, dokonce položit život. Knihy mají pravdu. Na světě jsou takové ženy. Ona je jedna z nich. Dala jeho fantazii křídla a před ním se rozprostřela velká zářivá plátina a na nich se mlžně rýsovaly titánské postavy, milující, romantické a uskutečňující hrdinské činy pro ženu – pro bleudou ženu, pro zlatý květ. A skrze ten chvějivý, pulsující obraz podobný pohádkové vidině upíral oči na skutečnou ženu, která tam seděla a hovořila o literatuře a umění. Sice jí naslouchal, ale především se na ni díval, aniž si uvědomoval, že jak na ni upřeně hledí, veškerá bytostná mužnost jeho povahy mu září z očí. Ona věděla o světě mužů málo, ale jako žena si ostře uvědomovala jeho planoucí oči. Nikdy dřív se muži na ni takhle nedívali a uvádělo ji to do rozpaků. Zajíkla se a zarazila uprostřed věty. Unikla jí souvislost jejích argumentů. Děsil jí a zároveň jí bylo zvláštním způsobem příjemné, že se na ni takhle dívá. Její výchova ji varovala před nebezpečím a zlem, lstivým, tajemným a vábivým. Její instinkty se však jako polnice jasně rozezněly celou její bytostí a pobízely ji, ať se přenesou přes bariéry společenského kastovníctví a postavení a získá toho poutníka z jiného světa, neohrabaného mládence s potlučenými rukama a červenou rýhou na krku od nezvyklého límečku, mladíka, kterého až příliš zjevně poznamenala špína ubohého života. Její nevinnou čistotu to pobuřovalo, ale byla žena a právě začínala poznávat paradox ženství.

„Jak jsem řekla – co jsem to říkala?“ Přerušila se a vesele se zasmála sama sobě.

„Říkala jste, že se z toho Swinburnea nestal velkej básník, protože – až k tomuhle jste se dostala, slečno,“ napověděl jí, ačkoli si najednou připadal vyhladovělý a zvuk jejího smíchu mu přeběhl po páteři jako rozkošné vzrušení. Jako stříbro, napadlo ho, jako cinkající stříbrné zvonky, a v té chvíli, jenom

na chvíličku, jako by ho cosi přeneslo do daleké země, kde pod růžovými třešňovými květy kouřil cigaretu a naslouchal zvonkům vysoko se tyčící pagody, svolávající věřící ve slaměných sandálech k pobožnosti.

„Ano, děkuji vám,“ řekla. „Swinburne není velký, celkem vzato, protože je... no, málo jemný. Mnoho jeho básní bychom vůbec neměli číst. Verše skutečně velkých básníků vyjadřují nádherné pravdy a podněcují v člověku všechno vznešené a ušlechtilé. U velkých básníků nemůžeme vynechat jediný verš, aniž tak ochudíme celý svět.“

„To málo, co jsem přečet, mi připadalo báječný,“ řekl váhavě. „Neměl jsem tušení, že je to takovej – hrubián. Asi se to víc objevuje v jeho ostatních knihách.“

„V knize, kterou jste četl, je mnoho veršů, které by šlo vypustit,“ řekla pedantsky pevným a dogmatickým hlasem.

„Asi mi ušly,“ doznal. „Ty, co jsem čet, byly opravdu dobré. Takový plný světla, zářivý a vpalovaly se do mě a celého mě prozářily, jako slunce nebo nákej světlomet. Takhle to na mě působilo, slečno, ale já asi básním moc nerozumím.“

Zarazil se, nemohl dál. Zmocnil se ho zmátek, bolestně si uvědomoval svoje nedostatečné vyjadřovací schopnosti. V tom, co četl, cítil velkolepost a zářivost života, ale jeho slova tomu dostatečně neodpovídala. Neuměl vyjádřit, co cítí, a v duchu se přirovnával k námořníkovi, který na cizí lodi uprostřed noci tápavě šmátrá v neznámém uvolněném lanoví. Ano, je na něm, aby poznal tenhle nový svět. Ještě se nikdy nesetkal s ničím, čemu by nedokázal přijít na kloub, a už je načase, aby se o to pokusil a naučil se mluvit o tom, co v sobě cítí, takovým způsobem, aby tomu porozuměla. Právě ona se mohutně tyčila na jeho obzoru.

„Vezměme Longfellowa...“ říkala právě.

„Jo, toho jsem čet,“ skočil jí spontánně do řeči; horlivě se snažil předvést a co nejvíc využít své skrovné knižní znalosti, toužil jí ukázat, že není úplně hloupý zanedbánek. „Žalm života, Excelsior a... to je asi všechno.“

Kývla hlavou a usmála se, a jemu její úsměv přišel shovívavý, soucitně shovívavý. Je blázen, jestliže se v tomhle směru snaží něco dokazovat. Ten chlap, ten Longfellow, pravděpodobně napsal spoustu básnických knih.

„Promiňte, slečno, že se do toho takhle míchám, řek bych, že o těchhle věcech nic moc nevím. Do mého světa zrovna nepatřej. Ale já je do něho dostanu.“

Přišlo to jako výhrůžka. Hlas mu zněl rozhodně, oči mu blýskaly, rysy tváře ztvrdly. A jí se zdálo, že se sevření jeho čelistí proměnilo, že se najednou svírají nepříjemně útočným způsobem. Zároveň jako by se od něho vzedmula mocná vlna mužnosti a dopadla na ni.

„Myslím, že to dokážete – dostat je do svého světa,“ odpověděla se smíchem. „Jste velice silný.“

Její pohled na chvíli spočinul na svalnaté šíji, mohutně šlachovité, skoro býčí, do bronzova opálené, překypující drsným zdravím a silou. A třebaže tam Martin seděl v rozpacích a pokorně, dívka znovu pocítila, jak ji to k němu přitahuje. Překvapila ji nečekaně rozverná myšlenka, že kdyby mohla na jeho šíji položit ruce, síla a energie by se přelila do ní. Potom ji napadlo, že je to hrozná myšlenka a že ve své povaze objevila netušenou zkaženost, vždyť síla jí vždy připadala jako něco hrubého a zvířecího. A přesto ji ta myšlenka neopouštěla. Zmateně se divila, že vůbec zatoužila položit na jeho osmahlou šíji ruce. Sama ovšem zdaleka nebyla statná a její tělo i mysl sílu potřebovaly. To však nevěděla. Věděla pouze, že dosud žádný muž na ni nezapůsobil tak jako tento, který ji co chvíli šokoval svou špatnou gramatikou.

„No, invalida teda nejsem,“ řekl. „Když jde do tuhého, strávím i hřebíky. Teď zrovna mě ale zlobí žaludek. Většinu toho, co jste říkala, nemůžu strávit. Víte, nikdy mě to nikdo neučil. Mám rád knihy a básničky, a jak mám čas, tak je čtu, ale nikdy jsem o nich neuvažoval jako vy. Proto taky o nich neumím mluvit. Připadám si jak lodivod, kterýho to odnese na neznámý moře bez mapy a bez kompasu. A teď si chce určit

polohu. Třebas mě navedete na správné kurs. Jak jste na to všechno, o čem jsem mluvila, přišla?“

„Asi tím, že jsem chodila do školy, a studium,“ odpověděla.

„Já jako malej kluk taky chodil do školy,“ namítl.

„Ano, ale já mám na mysli střední školu a přednášky a univerzitu.“

„Vy jste šla na univerzitu?“ podivil se upřímně. Tím se mu vzdálila nejmíň o milion mil.

„Chodím tam. Zapsala jsem si výběrové přednášky z angličtiny.“

Nechápal, co myslí tou angličtinou, ale v duchu si svou neznalost zaznamenal a přešel to.

„Jak dlouho bysem musel studovat, než bysem moh chodit na univerzitu?“ zeptal se.

Úsměvem povzbudila jeho touhu po vědění a řekla: „To záleží na tom, kolik jste toho už nastudoval. Na střední školu jste nikdy nechodil? No, samozřejmě že ne. A... dokončil jste základní školu?“

„Chyběly mi ještě dva roky, když jsem šel ze školy pryč,“ odpověděl, „ale postupoval jsem vždycky s dobrým prospěchem.“

Rozčílil se sám na sebe, že se takhle chlubí, a v příštím okamžiku sevřel opěradla křesílka tak divoce, až ho zabrněly konečky prstů. Zároveň si povšiml, že do místnosti vchází nějaká žena. Viděl, jak se dívka rychle zvedá a běží k ní přes místnost. Políbily se, objaly se navzájem v pase a šly k němu. To musí být její matka, říkal si. Byla vysoká, plavovlasá, štíhlá, důstojná a krásná. Její oblečení odpovídalo tomu, co mohl v tomto domě očekávat. Jeho oči se zalíbením vnímaly ladný střih. Ona sama i její šaty mu připomínaly ženy na jevišti. Potom si vzpomněl, jak viděl podobné nádherné dámy a toalety ve vchodech londýnských divadel, zatímco on tam stál a okukoval je a policajti ho tlačili od krytého vchodu do mrholivého deště. Potom ho myšlenky skokem přenesly ke Grand hotelu v Jokohamě, kde také z chodníku pozoroval nádherné dámy. Pak se mu před očima začaly míhat tisíce

obrazů z Jokohamy, z města i z přístavu. Rychle však zapudil kaleidoskop vzpomínek, puzen naléhavostí přítomné chvíle. Věděl, že musí vstát, aby ho dívka mohla představit, pracně se tedy zvedl a zůstal stát. Kalhoty měl na kolenou vytlačené, paže mu volně a směšně visely; se strnulým výrazem ve tváři stál připravený na to, co je mu souzeno přetrpět.

KAPITOLA 2

Přesun do jídelny představoval hrůzný sen. Mezi zastávkami, klopýtáním, trhavými pohyby a kymácením ze strany na stranu měl Martin chvílemi pocit, že se nemůže pohybovat. Nakonec to však zvládl a usadili ho hned vedle dívky. Soubor nožů a vidliček ho vyděsil. Ježily se předzvěstí neznámých nebezpečí a on se na ně fascinovaně díval, až se z jejich oslnivé záře stalo pozadí, přes které se pohyboval sled obrazů z podpalubí, kde seděl se svými druhy a společně pojídali solené hovězí jen kudlou a prsty, anebo nabírali hustou hrachovou polévku z kovových misek ubohými železnými lžičkami. V chřípí cítil pach zkaženého hovězího masa a v uších mu znělo hlasité mlaskání a srkání za doprovodu skřípajících trámů a vrzajícího lodního pažení. Viděl, jak tam vespolek jedli, a usoudil, že se krmili jako prasata. No, tady si dá pozor. Nesmí při jídle mlaskat. Bude to mít po celou dobu na paměti.

Rozhlédl se kolem stolu. Proti němu seděl Arthur a Arthurův bratr Norman. To jsou její bratři, připomněl si, a jeho srdce se pro ně rozhořelo. Jak se všichni členové téhle rodiny mají navzájem rádi! Myslí mu proletěl obraz dívčiny matky, a jak se obě políbily na pozdrav a společně k němu kráčely. V jeho světě takové projevy lásky mezi rodiči a dětmi neexistovaly. Bylo to zjevení výšin lidské existence, jakých dosahuje svět nahoře. Nejhezčí věc, kterou dosud viděl při letmém

nahlédnutí do onoho světa. Hluboce ho to dojalo a srdce mu jihlo pochopením a něhou. Po celý život hladověl po lásce. Z hloubi nitra po lásce toužil. Byla organickým požadavkem jeho bytosti. Zatím však šel životem bez ní a časem zhrubl. Nevěděl, že potřebuje lásku. Ani teď si to ještě neuvědomoval. Pouze ji viděl, jak existuje, vzrušilo ho to a připadala mu krásná, vznešená a nádherná.

Uvítal, že není přítomen pan Morse. Beztak už bylo dost těžké seznámit se s ní, s její matkou a bratrem Normanem. Arthura už trochu znal. Otec už by byl jistě nad jeho síly. Připadalo mu, že se nikdy v životě takhle nenamáhal. Nejtěžší dřina se ve srovnání s tímhle zdála dětskou hrou. Na čele mu vyvstaly drobné krůpěje a košile mu z té námahy zvlhla potem, když musel dělat tolik nezvyklých věcí najednou. Musel jíst tak, jako nikdy dřív nejedl, užívat nezvyklé náčiní, nenápadně se rozhlížet a učit se, jak každou tu novou věc zvládnout, přijímat záplavu dojmů, které se na něho hrnuly a bylo třeba je v duchu zhodnotit a utřídit. Uvědomovat si svou touhu po ní, touhu, která ho znepokojovala jakýmsi mdlým bolestivým neklidem, cítit palčivost vášnivého přání dospět k takové cestě životem, po jaké kráčela ona, a přitom se stále ztrácet v úvahách a mlhavých plánech, jak se jí přiblížit. Přitom když se pokradmu zadíval naproti na Normana anebo na kohokoli dalšího, aby zjistil, kterého nože nebo vidličky má v určité situaci použít, zmocňoval se v duchu rysů těch osob a automaticky se je snažil ohodnotit a odhadnout, jací jsou – všichni ve vztahu k ní. Potom musel mluvit, vnímat, co mu říkají, o čem se hovoří, a pokud bylo třeba, odpovídat jazykem zvyklým na obhroublé vyjadřování, takže ho musel držet na uzdě. A aby těm zmatkům nebylo konce, byla tu služka, neustávající hrozba, která se objevovala nehlučně u jeho ramene, hrůzná sfinga předkládající záhady a hádanky, co vyžadovaly okamžitá řešení. Během jídla ho tížila myšlenka na misky, v nichž se po jídle umývají ruce. Bezdůvodně, vytrvale a mnohokrát se v duchu ptal, kdy se objeví a jak asi vypadají. Slyšel o takových věcech a teď je dříve nebo později, v několika

nejbližších minutách, uvidí, protože sedí u stolu se vznešenými bytostmi, které je užívají – a ano, použije je i on sám. Avšak vůbec ze všeho nejdůležitější problém, hluboko skrytý a přitom neodbytný, byl problém, jak se má ve styku s těmito lidmi chovat. Jak k nim má přistupovat? Neustále s tímto problémem zápasil. Napadaly ho zbabělé myšlenky, že by jim měl něco namluvit, sehrát nějakou roli, ale ještě zbabělejší myšlenky ho varovaly, že s tím by neuspěl, že se na to svou povahou nehodí, že by to nezvládl a že by se zesměšnil.

A tak byl během první části večeře, kdy zápolil s tím, jak si má počínat, velmi zamlklý. Nevěděl, že jeho zamlklost odporuje Arthurovým slovům z předešlého dne; Arhur ohlásil, že přivede domů na večeři jednoho divocha, ale že není čeho se obávat, protože je to divoch zajímavý. Martin Eden by byl tehdy ještě nedokázal uvěřit, že by její bratr byl schopen takové zrady – zvlášť když se mu podařilo dostat právě Arthura z té ošklivé rvačky. A tak seděl u stolu nervózní z toho, že se sem nehodí, a zároveň okouzlený vším, co se kolem něho dělo. Poprvé si uvědomil, že jídlo má ještě jinou funkci než užitkovou. Vůbec nevěděl, co jí, bylo to prostě jídlo. U tohoto stolu, kde jídlo mělo estetickou funkci, sytil svou lásku ke kráse. Mělo také funkci intelektuální. Vzrušilo jeho mysl. Slyšel vyslovovat slova, která pro něho neměla žádný význam, a jiná slova, která viděl pouze v knihách a která se vymykala duševním obzorům mužů a žen, co dosud znal, takže jich nepoužívali. Když slyšel, jak tato slova bezděčně kanou ze rtů členů této skvělé rodiny – její rodiny –, vzrušilo ho to a potěšilo. Bylo to potvrzení romantiky, krásy a průbojnosti, které znal z knih. Octl se ve vzácném a požehnaném stavu, kdy člověk vidí, jak se jeho sny vylupují z koutku fantazie a stávají se skutečností.

Nikdy se dosud neoctl v takových výšinách existence a držel se v pozadí, naslouchal, pozoroval a radoval se a odpovídal zdrženlivými kratičkými slůvky Ano, slečno a Ne, slečno, a její matce Ano, paní a Ne, paní. Krotl se, aby impulzivně neodpověděl jejím bratrům Ano, pane a Ne, pane, jak byl

vycvičen na moři. Měl pocit, že by to bylo nevhodné a že by tím doznával svou podřízenost – a to by nebylo dobré, pokud ji chce získat. Vnukala mu to také hrdost. „Proboha,“ rozhorlil se v jedné chvíli v duchu, „vždyť jsem přece zrovna tak dobřej jako oni, a jestli oni znaj spoustu věcí, co já neznám, přece se taky něco z toho dokážu naučit! A v příštím okamžiku, když se na něho ona nebo její matka obrátily jako na *pana Edena*, byla jeho útočná hrdost ta tam a on celý zářil potěšením. Je přece civilizovaný člověk a sedí bok po boku u večeře s lidmi, o kterých čítal v knihách. On sám je v těch knihách a dobrodružně se prodírá tištěnými stránkami vázaných svazků.

Takže vůbec neodpovídal Arthurovu popisu a vypadal spíš jako něžné jehňátko než jako divoch, ale zároveň usilovně pátral v mysli, co by měl dělat. Nebyl něžné jehňátko a hrát druhé housle nikdy nebylo pro jeho vypjatě dominantní povahu. Hovořil, jen pokud musel, a pak se ta řeč podobala jeho chůzi, když šel ke stolu, samé zadržávání a odmlky, jak tápavě hledal slova ve svém různorodém slovníku, jak rozvažoval nad slovy, o kterých věděl, že jsou na místě, ale která, jak se obával, by nedokázal vyslovit, a zároveň zamítal jiná, kterým by podle něho určitě nerozuměli nebo by působila drsně a hrubě. Celou dobu ho však tísnilo vědomí, že se svou nedbalou dikcí působí jako trouba, a to mu bránilo vyjádřit, co cítí. Stejně tak jeho láska ke svobodě se vzpouzela vůči omezování, podobně jako se jeho šíje vzpouzela škrobenému poutu límce. Kromě toho si byl vědom, že by to dlouho nevydržel. Byl založením přemýšlivý a citlivý a jeho tvořivý duch byl nepokojný a nedočkavý. Rychle ho ovládla nějaká představa či pocit, který v něm těžce zápolil o výraz a formu. Potom úplně zapomněl, kde je, a z úst mu vyklouzla stará slova – ty nástroje řeči, které znal.

V jedné chvíli si odmítl cosi vzít od služebné, která ho rušila a obtěžovala u ramene, s krátkým a důrazným „Kuš!“

Všichni u stolu rázem zpozorněli, služebná se samolibě usmála a on se topil v hanbě. Rychle se však vzpamatoval.

„To je kanadský slovo, znamená dost,“ vysvětloval. „A jen mi to tak uklouzlo.“

Zachytil její zvědavý a pátravý pohled, upřený na jeho ruce, a když už byl v tom vysvětlování, pokračoval: „Zrovna jsem se vrátil na pobřeží na jednom z těch pacifickejch poštovních parníků. Měl zpoždění, a v přístavech zátoky Puget Sound jsme dřeli jak negři, nakládali jsme zboží – smíšeney náklad, jestli víte, co to obnáší. No a přitom jsem si odřel kůži.“

„Ale to jsem nemyslela,“ snažila se mu zase ona honem vysvětlit. „Vaše ruce mi přišly ve srovnání s vaší postavou příliš malé.“

Tváře mu zahořely. Přijal to jako odhalení dalšího ze svých nedostatků.

„Ano,“ řekl omluvně. „Nejsou dost velký na tu námahu. V pažích a ramenou mám sílu jak tažnej kůň. Jsou až moc silný, a když praštím nějakýho chlapa po hubě, sám si rozbiju ruce.“

Z toho, co řekl, neměl žádnou radost. Naplnilo ho to nechutí k sobě samému. Přestal si hlídat jazyk a mluvil o věcech, které nebyly pěkné.

„Bylo to od vás statečné, jak jste Arthurovi pomohl – vždyť jste ho ani neznal,“ řekla taktně, protože si uvědomovala Martinův zmatek, aniž znala jeho důvod.

On si zase uvědomil její počínání, zaplavila ho teplá vlna vděčnosti a zapomněl na svou příliš hrubou mluvu.

„To nic nebylo,“ řekl. „To by udělal pro druhýho každej chlap. Ta banda darebáků si koledovala vo malér a Arthur jim nijak nepřekážel. Navezli se do něj a já se navez do nich a pár jsem jich zkosil. Přitom jsem přišel o nějakou tu kůži na rukách a ta banda o pár zubů. Za nic bysem si to nedal ujít. Když jsem viděl –“

Zarazil se s otevřenými ústy na okraji propasti své vlastní ubohosti, s vědomím, že není v nejmenším hoden dýchat stejný vzduch jako ona. A Arthur už podvacáté rozvíjel příběh o svém dobrodružství s opilými darebáky na převozním parníku a o tom, jak se přiřtil Martin Eden a zachránil ho. Martin sám se mračil a v duchu se trápil tím, jak se tu hloupě prezentoval, a tím usilovněji zápasil s problémem, jak by si

měl ve vztahu k těmto lidem počínat. Zatím byl neúspěšný. Nepatří k nim a neumí mluvit jejich jazykem, říkal si v duchu. Nemůže předstírat, že je jedním z nich. Taková maškaráda by zkrachovala a potom – předstírání bylo cizí jeho povaze. Pokrytecké komedie a triky mu neseseděly. Ať se děje cokoli, musí být sám sebou. Dosud jejich řečí mluvit neumí, ale za čas to dokáže. To si umínil. Zatím ale mluvit musí, a musí to být jeho vlastní řeč, samozřejmě upravená, tak aby jí rozuměli a aby je moc nešokovala. A ještě něco, nebude předstírat ani pouhým mlčenlivým souhlasem – že zná něco, co mu vlastně známé není. A když oba bratři hovořili o práci na univerzitě a několikrát užili slovo trīga, poslušen svého rozhodnutí se Martin Eden zeptal: „Co je to trīga?“

„Trigonometrie,“ řekl Norman. „Vyšší forma matiky.“

„A co je matika?“ následovala další otázka, která Normana rozesmála.

„Matematika, aritmetika,“ zněla odpověď.

Martin Eden přikývl. Zahlédl záblesk zřejmě nekonečných obzorů vědění. To, co viděl, nabylo hmatatelných obrysů. Díky jeho nadprůměrné představivosti abstrakce nabývaly konkrétních forem. Trigonometrie a matematika a celé pole vědění, které označovaly, se v alchymii jeho mozku proměnily v jakousi krajinu. Průhledy, které viděl, byly obrazy zeleného listoví a lesních mýtin, tlumeně světélkujících či protkaných záblesky světla. V dáli se podrobnosti neurčitě rozplývaly pod závojem purpurového oparu, ale věděl, že za ním je ono kouzlo neznámého romantického vábení. Bylo to jako víno. Tady je dobrodružství, něco, do čeho se může pustit hlavou i rukama, svět, který může dobýt – a přímo z hloubi jeho vědomí se hnula myšlenka *dobýt, získat ji, tu duši jak lilii bílou, co tady sedí vedle něho.*

Třpytivou vidinu zničil a zapudil Arthur, který se po celý večer snažil vyprovokovat ke slovu svého divocha. Martin Eden měl na paměti svoje rozhodnutí. Poprvé byl zase sám sebou, zprvu vědomě a s rozvahou, ale brzy se ztrácel v tvůrčí radosti, když líčil před očima svých posluchačů život,

jak ho poznal. Býval členem posádky na pašeráckém škuneru *Halcyon*, když ho dopadla finanční stráž. Viděl to očima dokorán a dovedl vylíčit, co viděl. Vykreslil moře a muže a lodi na něm. Předal jim sílu své obraznosti, až viděli jeho očima, co kdysi viděl on. Z obrovské masy podrobností vybíral s citem umělce, maloval obrazy života, které zářily a plály světlem a barvou, vložil do nich pohyb, takže jeho posluchači se s ním nechali unášet na záplavě drsné výmluvnosti, nadšení a síly. Chvillemi je šokoval živostí vyprávění a svými výrazy, ale krása vždy rychle vystřídalala násilí, tragiku zmírnil humor, a on jim vysvětloval podivné nápady a vtípky, které se rodily v hlavách námořníků.

A jak mluvil, dívala se na něho dívka ohromnými očima. Jeho oheň ji rozehrával. Připadalo jí, že dosud nepoznala teplo života. Toužila se opřít o toho rozpáleného, planoucího muže, který jako sopka chrlil sílu, robustnost a zdraví. Cítila, že se o něho musí opřít, a pracně se tomu oddávala. Avšak objevil se i opačný impuls, odtáhnout se od něho pryč. Odpuzovaly ji odřené ruce, poznamenané dřinou tak, že se sama špína života zažrala do kůže, odpuzovalo ji, jak se mu rudě zařezával límec do krku, i jeho mohutné svaly. Každý drsný výraz byl pro její ucho urážkou, každá drsná etapa jeho života urážkou její duše. A stále znovu ji k němu něco přitahovalo, až si říkala, že v něm musí být nějaké zlo, když má nad ní takovou moc. Všechny ustálený řád její mysli se rozkymácel. Jeho romantika a dobrodružství zasazovaly těžké rány konvencím. Vedle jeho obratnosti v nebezpečí a pohotového smíchu život přestával být záležitostí vážného úsilí a umírněnosti a stával se hračkou, s kterou si lze hrát, kterou lze převracet, s kterou lze bezstarostně žít a těšit se z ní a nakonec ji bezstarostně odhodit. „A proto si hraj!“ zněla výzva, která ji rozechvívala. „Sklon se k němu, pokud chceš, a polož mu obě svoje dlaně na šíji.“ Chtělo se jí vykřiknout nad tím bláznivým nápadem a marně se připomínala svou vlastní čistotu a kulturu a kladla proti sobě, jaká je ona, a to, jaký on není. Rozhlížela se kolem sebe a viděla, že ostatní

na něho zírají s napjatou pozorností. A byla by si zoufala, pokud by neviděla hrůzu v matčiných očích – sice okouzlenou hrůzu, ale přece jen hrůzu. Tento člověk ze vzdálených temnot znamená zlo. Matka si to uvědomuje a matka má pravdu. Dá na matčin soud v této věci, stejně jako na něj dávala ve všem ostatním. Martinův oheň už nehřál a strach z něho ztratil palčivost.

Později u klavíru hrála pro něho a k němu, útočně, s neurčitým záměrem zdůraznit nepřekročitelnost propasti, která je oddělovala. Hudba byla kyjem, kterým ho mlátila po hlavě, a třebaže ho ty údery omračovaly a drtily, zároveň ho vzrušovaly. Hleděl na ni v zbožné úctě. V jeho mysli, stejně jako v její, se propast mezi nimi rozšiřovala, avšak rychleji, než se rozšiřovala, vzpínala se do výše jeho ctižádost překonat ji. Byl však příliš složitým klubkem citů, aby celý večer seděl a zíral na nějakou propast, zvláště při hudbě. Hudba na něho podivuhodně působila. Byla jako silný alkohol, rozpalovala ho k odvážným citům – jako droga, která se zmocnila jeho fantazie a unášela ho vzhůru oblačnou oblohou. Zapudila nízkou skutečnost, zaplavila jeho mysl krásou, uvolnila romantické představy a jeho patám dala křídla. Hudbě, kterou dívka hrála, nerozuměl. Lišila se od bušení do piana v tančírnách a od hlučných dechovek, které slýchal. Přesto už dříve narazil na zmínky o takové hudbě v knihách a její hru přijímal s důvěřivým očekáváním. Zprvu trpělivě čekal na melodické takty, na výrazný a jednoduchý rytmus a mátlo ho, že tyto takty netrvaly dlouho. Sotva postřehl jejich rytmus a zachytil melodii a jeho fantazie se podle toho rozletěla, vždycky se vše ztratilo v chaotické změti zvuků, které mu nedávaly smysl, a tak jeho fantazie, jako mrtvá tíže, klesla zpět k zemi.

V jedné chvíli ho napadlo, že se v tom všem skrývá záměrný odmítavý postoj vůči němu. Zachytil dívčin niterný antagonismus a snažil se uhodnout poselství, které její ruce vyslovovaly na klávesách. Potom tu myšlenku potlačil jako nedůstojnou a nesmyslnou a volněji se poddal hudbě. Znovu propadal tomu

příjemnému rozpoložení. Už neměl nohy jako kámen a celá jeho fyzická bytost se proměnila v duchovní, před očima i na jejich pozadí zářilo velké světlo, a potom vše, co měl před sebou, zmizelo a on byl kdesi pryč, houpavě se vznášel nad světem, který mu byl velmi drahý. Ve snovém původu, co se hnal jeho fantazií, se mísily věci známé a neznámé. Vstupoval do neznámých přístavů ve sluncem zaplavených zemích a kráčet tržišti barbarských národů, která dosud žádný člověk nespatriil. Cítil vůni ostrovů, kde roste koření, tak jak to poznal za teplých bezvětřných nocí na moři, jindy si za dlouhých tropických dnů razil cestu proti jihovýchodním pasátům a korálové ostrůvky s chocholkami palem se propadaly vzadu do tyrkysového moře. Obrazy se objevovaly i mizely rychle jako myšlenky. V jednom okamžiku seděl na divokém koni a prchal pohádkově zbarvenou krajinou Barevné pouště, v dalším upíral oči dolů do chvějivého žáru žhoucí hrobky Údolí smrti, anebo vesloval na mrazivém oceánu, kde se v slunci tyčily a leskly obrovské ledové ostrovy. Ležel na korálové pláži, kde se kokosové ořechy skláněly až k měkce dorážejícímu příboji. Trup starého vraku hořel modrými plameny, v jejichž světle tančili domorodí tanečníci k barbarským milostným melodiím zpěváků, kteří monotónně vyzpěvovali za doprovodu drnkajících ukulele a dunivých tamtamů. Byla to smyslná, tropická noc. Vzadu se proti hvězdám tyčila silueta sopečného kráteru. Nad hlavou ubíhal bledý srpek měsíce a Jižní kříž plál nízko na obloze.

Zdalo se mu, že je harfou, veškerý život, který poznal a který tvořil jeho vědomí, představoval struny, a záplava hudby byla větrem, který se řinul na tyto struny a rozechvíval je vzpomínkami a sny. Nejenom že to cítil. Pocity nabývaly formy, barvy a zářivosti, a to, čeho se jeho fantazie odvážila, se zhmotňovalo s jakýmsi vznešeným čarovným způsobem. Minulost, přítomnost a budoucnost se mísily a on rozechvěle procházel širým vroucím světem, prožíval velká dobrodružství a konal ušlechtilé činy pro ni – a ano, také s ní, dobýval ji, objímal a unášel pryč říší své mysli.

A ona cosi z toho zahlédla v jeho obličej, když se na něho přes rameno dívala. Byl to obličej úplně proměněný, s velkýma zářícíma očima, které pronikaly za závoj zvuku a viděly v jeho pozadí pohyb a tep života a gigantické přízraky ducha. Ohromilo ji to. Ten neotesaný, klopýtající nemotora byl ten tam. Špatně ušité šaty, odřené ruce a opálený obličej zůstaly, ale vypadaly najednou jako mříž vězení, přes kterou se Ruth dívala na probuzenou velkolepou duši, neschopnou se vyslovit a němou, protože chabým rtům nebylo dáno ji vyjádřit. Zahlédla to jen na nepatrný okamžik, potom se zase vrátil ten nemotora a ona se zasmála, co jen to její fantazii napadlo. Nezaváhala se však dojmu z toho prchavého záblesku, a když pak nastala chvíle, kdy Martin musel klopýtavě zvládnout odchod a odejít, půjčila mu svazek Swinburnea a ještě jeden od Browninga – studovala Browninga v jedné z přednášek o anglické literatuře. Martin jí připadal jako chlapec, jak tam stál, červenal se a koktavě jí děkoval, až se v ní zvedla vlna soucitu, v podstatě mateřského. Zapomněla na nemotora i na uvězněnou duši, i na muže, který na ni zíral s velkou mužností a probouzel v ní radost i strach. Viděla před sebou pouze chlapce, který jí podal ruku tak drsnou jako struhadlo, až ji to škrábalo, a trhaně říkal: „Nic takového jsem ještě nezažil. Víte, já na takový věci nejsem zvyklej...“ Bezmocně se rozhlížel. „Na takovýhle lidi a takovýhle domy. Je to pro mě všecko nový a líbí se mi to.“

„Doufám, že nás zase navštívíte,“ řekla, když přál dobrou noc jejím bratrům.

Nasadil si čepici, vrhl se bezhlavě ke dveřím a byl pryč.

„Tak co si o něm myslíte?“ zeptal se Arthur.

„Je strašně zajímavý, jako závan ozonu,“ odpověděla. „Kolik let mu je?“

„Dvacet – skoro jednadvacet. Ptal jsem se ho dneska odpole. Nemyslel jsem si, že je tak mladý.“

A mně je o tři roky víc, říkala si v duchu, když líbala bratry na dobrou noc.

KAPITOLA 3

Jak Martin Eden sestupoval po schodech, zabořil ruku do kapsy kabátu. Vytáhl ji s hnědým tenkým papírkem a špetkou mexického tabáku, a úhledně si sbalil cigaretu. Vdechl první doušek kouře hluboko do plic a vyfoukl ho v dlouhém pozvolném výdechu. „Panebože!“ řekl nahlas tónem plným úcty a obdivu. „Panebože,“ opakoval. A ještě jednou zamumlal: „Panebože!“ Potom zvedl ruku ke škrobenému límci, odtrhl ho od košile a nacpal do kapsy. Studeně mžilo, ale on si obnažil hlavu a rozepnul vestu a vykračoval si s báječnou bezstarostností. Jenom matně si uvědomoval, že prší. V extázi se oddával snům a vybavoval si výjevy právě minulé.

Konečně potkal ženu – ženu, o které do té doby málo přemýšlel, ale jaksi neurčitě čekal, že ji jednou potká. Seděl vedle ní u stolu. Cítil její ruku ve své, díval se jí do očí a zachytil vidinu nádherné duše – ale oči, z nichž vyzařovala duše, byly neméně krásné, stejně tak jako tělo, které té duši dávalo výraz a tvar. Nemyslel na její tělo jako na tělo a to mu bylo nové, protože o ženách dosud uvažoval pouze tímto způsobem. Její tělo bylo jaksi jiné. Nemyslel na její tělesnou schránku jako na schránku, která je vystavena chorobám a křehkostí těl. Její tělo bylo něčím víc než schránka duše. Byla to emanace jejího ducha, čistá a půvabná krystalizace její božské podstaty. Tento pocit božskosti Martina vylekal, vyburcoval ho ze snů a přiměl k střízlivé úvaze. Dosud k němu nikdy nedospělo žádné slovo, žádný klíč ani narážka onoho božského, oné duchovnosti. Nikdy nevěřil na božskou sílu. Vždycky byl proti náboženství, dobrácky se vysmíval páterům a jejich řečem o nesmrtnosti duše. Žádný posmrtný život neexistuje, tvrdil, život je tady a teď, a potom jenom temnota na věky. Avšak to, co viděl v dívčíných očích, byla duše – nesmrtná

duše, která nemůže nikdy zemřít. Žádný muž, kterého doposud poznal, ani žádná žena mu zatím nepředali poselství nesmrtelnosti. Ona však ano. Šeptala mu je od první chvíle, co na něho pohlédla. Její tvář se mu chvějivě vznášela před očima – bledá a vážná, sladká a citlivá, usmívala se soucitně a s něhou, jak může jenom duše, a čistá tak, jak si čistotu dosud ani ve snu nedokázal představit. Její čistota ho řála jako rána. Překvapila ho. Poznal už dobro a zlo, ale čistota jako vlastnost bytí mu zatím nikdy na mysl nepřišla. A teď v této ženě poznal čistotu jako svrchované dobro a neposkvrněnost, jejichž souhrn tvoří věčný život.

A rázem vyzval svou ctižádost, aby se tohoto věčného života chopila. Nebyl hoden, aby jí nosil vodu – to věděl, byl to zázrak štěstí a fantastický dar, které mu toho večera umožnily ji vidět, být s ní a hovořit s ní. Jen čistou náhodou, nešlo o jeho zásluhu. Nijak se o to nepříčinil. Nezasloužil si takové štěstí. Jeho nálada byla vlastně nábožnou extází. Byl pokorný a poddajný, podceňoval se a pokořoval. V takovém duševním rozpoložení se přicházejí hříšníci kát. Byl usvědčen z hříchu. Avšak stejně jako pokorní a mrzcí na lavici kajících zahlédnou nádherné vidiny své budoucí boží existence, tak i on zachytil obdobné záblesky stavu, jakého by dosáhl, kdyby ji získal. Avšak představa, že by ji získal, byla nejasná a mlhavá a naprosto se lišila od jeho dosavadních představ. Unesen nesmyslnou ctižádostí se viděl, jak spolu s touto ženou zdolává výšiny, sdílí s ní myšlenky, raduje se s ní z krásných a ušlechtilých věcí. Snil o tom, jak se zmocní její duše, ušlechtilé, bez jakékoli hrubosti, snil o volném přátelství ducha, které nedokázal v mysli přesně formulovat. Nepřemýšlel o tom. Vlastně vůbec nemyslel. Cit zvítězil nad rozumem a on se chvěl a zmítal v emocích, jaké dosud nepoznal, nechal se slastně unášet mořem pocitů, kde cítění samo se umocnilo a zduchovnělo a bylo unášeno až kamsi za výšiny žití.

Klopýtavě kráčel jako opilec a s vroucností si hlasitě pobrukoval: „Panebože! Panebože!“

Na rohu ulice se na něho podezíravě podíval strážník a pak si všiml jeho námořnické houpavé chůze.

„Kdepak jste se takhle zřídil?“ zeptal se.

Martin Eden se vrátil zpátky na zemi. Jeho organismus připomínal rychle se přizpůsobující tekutinu schopnou proniknout do všech koutů a skulin a zaplnit je. Jakmile na něho strážník zavolal, ihned byl zase sám sebou a jasně si uvědomoval situaci.

„To je nádhera, co?“ reagoval se smíchem. „Nevěděl jsem, že mluvím nahlas.“

„Příště budete zpívat,“ odhadoval policista.

„Ne, nebudu. Dejte mi sirku a já si chytnu příští tramvaj domů.“

Zapálil si cigaretu, řekl dobrou noc a šel dál. „Nenaštvalo by to jednoho?“ ulevil si přidušeně. „Ten policajt si myslel, že jsem opilej.“ Usmál se a zadumal. „Asi jsem byl,“ dodal, „jenže nemyslím, že by mě opila ženská tvářička.“

Na Telegrafní třídě chytil tramvaj do Berkeley. Byla plná mladíků, kteří zpívali písně a co chvíli skandovali studentské pokřiky. Zvědavě si je prohlížel. Mladíci z univerzity. Chodili na stejnou univerzitu jako ona, jako Ruth, patřili společensky k její třídě, mohli se s ní znát, mohli se s ní denně vídat, pokud chtěli. Divil se, proč to nedělají, jak to, že jsou venku a baví se, místo aby trávili večer s ní, povídali si s ní, seděli v kruhu kolem ní a zbožně ji obdivovali. Myšlenky mu bloudily dál. Všiml si jednoho studenta s úzkými štěrbinami očí a zhýralými rty. Tenhle člověk je neřád, usoudil. Na lodi by to byl donašeč, kverulant a žvanil. On, Martin Eden, je lepší než tenhle chlap. Myšlenka ho potěšila. Přišlo mu, že tím je Ruth bližší. Začal se s těmi studenty srovnávat. Postupně si uvědomoval mechanismus svého svalstva a pocítil sebedůvěru, že jim je fyzicky nadřazen. Jejich hlavy jsou však plné znalostí, které jim dávají možnost, aby s ní hovořili její řečí – tato myšlenka ho sklíčila. Ale k čemu má mozek? Co dokázali oni, dokáže on taky. Oni studovali život z knih, zatímco on život žil. Jeho mozek je zrovna tak plný znalostí jako jejich, třebaže

to jsou jiné znalosti. Kolik z nich umí uvázat námořnický uzel, postavit se ke kormidlu, vylézt na strážní koš? Vlastní život se mu vybavoval jako sled obrazů nebezpečí a odvahy, nesnázi a dřiny. Vzpomněl si na nezdary a svízele, když se tomu všemu učil. Tohle má přece k dobru! Oni budou muset jednou taky začít život žít a otrkat se, jako musel on. Výborně. Zatímco to budou mít na krku, on se může učit té druhé stránce života z knih.

Když tramvaj projížděla oblastí roztroušených příbytků, která oddělovala Oakland od Berkeley, vyhlížel známou patrovou budovu, na jejímž průčelí stála hrdá firemní tabule HIGGINBOTHAMOVO KUPECTVÍ. Martin Eden na rohu vystoupil. Na chvíli se zahleděl na firemní štít. Přinášel mu informaci přesahující ona slova. Jako by z těch písmen přímo vyzařovala lidská malost, sobectví a malicherná pokoutnost. Bernard Higginbotham se oženil s jeho sestrou a Martin ho dobře znal. Odemkl si a vyšel po schodech do prvního patra. Tady bydlel švagr. Krám byl dole. Ve vzduchu se vznášel pach zahnívajících zeleniny. Jak tápavě šátral chodbou, zakopl o dětský vozíček, co tam nechal některý z Martinových početných synovců a neterí, a dopadl na dveře, až to zadunělo. „Lakomec mizernej,“ zahučel. „To by ho ubylo, aby propálil za dva centy plynu navíc. Podnájemníci ať si tu zlámou vaz.“

Nahmatal kliku a vešel do osvětlené místnosti, kde seděla sestra a Bernard Higginbotham. Sestra přišívala Higginbothamovi záplatu na kalhoty a švagr natáhl hubené tělo přes dvě židle, nohy mu visely v rozpadajících se látkových pantoflích přes okraje druhé židle. Podíval se přes horní okraj novin, které četl, takže bylo vidět jeho temné, neupřímné a strohé oči. Martin Eden se na něho nikdy nedokázal podívat, aniž pocítil odpor. Co na tom člověku sestra viděla, to nepochopí. Ten chlap mu připomínal odporný hmyz a vždycky v něm vzbudil chuť ho rozšlápnout. „Jednoho dne mu rozmlátím hubu,“ utěšoval často sám sebe, že vůbec snese existenci toho člověka. Oči, lstivé a kruté jako oči lasičky, se na něho vyčítavě podívaly.

„No tak, ven s tím,“ začal Martin.

„Je to sotva týden, co jsem ty dveře natřel,“ napůl úpěl a napůl pouštěl hrůzu pan Higginbotham, „a ty víš, kolik se těm odborově organizovanejím platí. Měl bys bejt opatrnější.“

Martin chtěl odpovědět, ale zarazila ho beznadějnost takového počinání. Zahleděl se přes tu obludnou duševní ubohost na barvotisk na stěně. Překvapil ho. Vždycky ho míval rád, ale teď jako by ho viděl poprvé. Byl to laciný obrázek, jako všechno v tomhle baráku. V duchu se vrátil do domu, odkud právě odešel, a vybavil si nejprve obrazy a potom ji, Ruth, jak se na něho dívala s rozcitlivělou něhou, když mu podávala ruku na rozloučenou. Zapomněl, kde je, i na existenci Bernarda Higginbothama, až se ho dotýčný pán zeptal: „Potkals nějakýho ducha?“

Martin se vzpamatoval a podíval se do koráلكových očí, ironických, sveřepých a zbabělých, a rázem se mu jako na promítacím plátně vybavil obraz týchž očí, když jejich vlastník dole v krámě uzavírá výhodný obchod – očí úslužných, samolibých, servilních a lichotících.

„Ano,“ odpověděl. „Potkal jsem ducha. Dobrou noc. Dobrou noc, Gertrudo.“

Chystal se odejít z pokoje a zakopl přitom o rozpáraný šev ošoupaného koberce.

„Nebouchej dveřma,“ varoval ho pan Higginbotham.

Cítil, jak se mu bouří krev v žilách, ale ovládl se a tiše za sebou zavřel.

Pan Higginbotham se významně podíval na manželku.

„Chlastal,“ prohlásil chraplavým šepotem. „Vždyť jsem ti to povídal.“

Rezignovaně přikývla.

„Oči se mu leskly,“ doznala, „a neměl límeček, i když s ním odešel. Snad měl jen pár skleniček.“

„Vždyť nedokázal rovně stát,“ namítl manžel. „Díval jsem se na něj. Nebyl schopný přejít po podlaze bez klopýtnutí. A sama slyšelas, jak na chodbě skoro upad.“

„Myslím, že zakop přes Alicin vozejček,“ řekla. „Nemoh ho v tý tmě vidět.“ Hlas i hněv pana Higginbothama narůstaly. Celý den se v krámě ovládal a výsadu být sám sebou si schoval na večer, až bude s rodinou.

„Říkám ti, že ten tvůj vzácnej bratříček se vožral.“ Hlas měl chladný, ostrý a nesmlouvavý, jeho rty vyrážely při výslovnosti každé slovo jako razidlo stroje. Jeho manželka si povzdychla a zůstala zticha. Byla to velká, statná žena, ustavičně ucouraná a ustavičně znavená tíhou svého těla, práce i manžela.

„Říkám, že to má v sobě, po tátovi,“ pokračoval žalobně pan Higginbotham. „A jednou stejně skončí někde v nějaký stoce. To přece víš.“

Přikývla, vzdychla si a šila dál. Shodli se, že Martin přišel domů opilý. Jejím duším nebylo dáno, aby rozpoznali krásu, protože jinak by poznali, že ony zářivé oči a rozjasněný obličej jsou příznakem první mladistvé vidiny lásky.

„Pěkněj příklad pro děti,“ odfrkl si najednou pan Higginbotham uprostřed ticha, které vyvolala jeho žena a které on nesnášel. Občas si skoro přál, aby mu víc oponovala. „Jestli to udělá znovu, musí odtud vypadnout. Pochop to! Nebudu mu trpět to jeho flámování – uvádět nevinný děti svým chlastáním na cestu zkázy.“ Panu Higginbothamovi se ten obrat, který byl v jeho slovníku nový a který nedávno sebral z nějakého novinového článku, zalíbil. „Je to tak – uvádí je tím na cestu zkázy – jinak se to nedá nazvat.“

Jeho žena zase jen povzdechla, smutně potřásla hlavou a šila dál. Pan Higginbotham se znovu chopil novin.

„Zaplatil už nájem za minulej tejden?“ vystřelil přes horní okraj.

Přikývla a pak dodala: „Má ještě nějaký peníze.“

„Kdy zas půjde na moře?“

„Myslím, že až utratí výplatu,“ odpověděla. „Včera se byl podívat v San Francisku po nějaký lodi. Ale peníze ještě má a vybírá si, na jakou loď se napříště upíše.“

„Taková palubní myš jako on se nemá co nafukovat,“ znovu odfrkl pan Higginbotham. „Vybírá si! Zrovna on!“

„Povídal něco o nějakým škuneru, co se chystá odplout do nějakých divnejch končin hledat zakopanej poklad, a že prej se dá najmout na něj, jestli mu vydržej peníze.“

„Kdyby se tak chtěl usadit, dal bych mu práci, jezdil by s dodávkou,“ řekl pan Higginbotham, ale bez jakékoli stopy dobročinnosti v hlase. „Tom s tím praštil.“

Manželka k němu polekaně a tázavě zvedla oči.

„Praštil s tím dneska večer. Bude dělat pro Caruthera. Zaplaťj mu víc, než si můžu dovolit já.“

„Já ti říkala, že o něj přijdeš,“ zvolala žena. „Stál za víc, než cos mu dával.“

„Tak koukej, milá dámo,“ pustil se do ní Higginbotham, „už jsem ti tisíckrát říkal, abys mi do obchodu nestrkala nos. Víc-krát to říkat nebudu.“

„Pro mě za mě,“ ohrnula nos. „Tom byl dobrej hoch.“

Manžel po ní blýskl očima. Byla to vyložená vzpoura.

„Kdyby ten tvůj bratříček byl k něčemu, moh jezdit s tou dodávkou,“ odfrkl.

„Za byt a stravu stejně platí,“ odsekla. „A je to můj bratr, a dokud ti nedluží žádný peníze, nemáš nejmenší právo si na něho pořád vyskakovat. Já mám taky svoje city, i když jsme spolu už sedum let.“

„Řeklas mu, že mu započteš ten plyn, když si bude dál číst v posteli?“ zeptal se.

Paní Higginbothamová neodpověděla. Její vzpoura vyprchala, odbojný duch pohasl v unaveném těle. Manžel triumfoval. Dostal ji. Mstivě zamrkal a jeho uši zálibně vnímaly její popotahování. Působilo mu velkou radost, když ji dokázal zdeptat, a teď už se dala zdeptat snadno, ačkoli v prvních letech jejich manželského soužití tomu tak nebylo, ale pak přišlo potomstvo a jeho ustavičné rýpání z ní vysálo veškerou energii.

„No, zkrátka mu to řekneš zejtra,“ prohlásil. „A taky ti chci říct, než na to zapomenu, že bys radši měla zejtra poslat pro Marian, aby pohlídala děti. Když Tom odešel, budu muset jezdit s vozem sám a ty se na to koukej duševně připravit, budeš dole obsluhovat za pultem.“

„Zejtra ale peru velký prádlo,“ zaprotestovala chabě.
„Tak vstaň brzo a vyper dřív. Nevyjeďu před desátou.“
Zlomyslně přeložil noviny a četl dál.

KAPITOLA 4

Když si Martin Eden tápavě hledal cestu neosvětlenou zadní chodbou, ještě v něm vřela krev ze setkání se švagrem; dorazil do svého pokoje, malinkého kamrlíku, kde bylo sotva dost místa na postel, stolek s umyvadlem a jednu židli. Pan Higginbotham příliš škudlil, než aby si držel služku, když všechnu práci mohla dělat jeho žena. Kromě toho pokojík pro služku dával možnost brát si na byt a stravu dva nájemníky místo jednoho. Martin si položil výtisky Swinburnea a Browninga na židli, svlékl si kabát a posadil se na postel. Sténání astmatických per přijalo váhu jeho těla, ale ani si to neuvědomil. Začal se zouvat, ale zahleděl se na vybílenou stěnu proti sobě, zjizvenou v místech, kde déšť prosakoval střechou dlouhými, špinavě hnědými pruhy. Na tomhle pošpiněném pozadí se před ním začaly vznášet planoucí vidiny. Zapomněl na boty a dlouho zíral do prázdna, až se jeho rty pohnuly a on zašeptal: „Ruth.“

„Ruth.“ Nikdy předtím ho nenapadlo, že jediné prosté slůvko by mohlo znít tak krásně. Jeho ucho si v něm libovalo a on se jeho opakováním až opájel. „Ruth.“ Byl to talisman, magické slovo, kterým se dalo čarovat. Pokaždé, kdy je zašeptal, zatřpytila se před ním její tvář a zalila špinavou stěnu zlatou září. A tvář se nezastavila na stěně. Šířila se donekonečna a ve zlatých hlubinách té záře jeho duše hledala její. To nejlepší, co v něm bylo, tryskalo z něho v nádherné záplavě. Samo pomyšlení na ni ho povznášelo a očišťovalo, činilo ho lepším, nutilo ho stát se lepším. Bylo to pro něho nové.

Nepoznal dosud ženy, které by ho činily lepším, vždycky způsobily pravý opak, probouzely v něm zvíře. Nevěděl, že mnohé z nich se o to ze všech sil snažily, i když to dopadlo špatně. Protože nikdy nepřemýšlel o svých vlastnostech, nevěděl, že v sobě má něco, co budí v ženách lásku a to je láká, tak jako jeho mládí. Třebaže s nimi bylo soužení, on si nikdy kvůli nim hlavu nedělal; a ani ve snu by ho nenapadlo, že existují ženy, které se jeho přičiněním staly lepšími. Žil dosud v povznesené lhostejnosti, až do této chvíle, a teď mu najednou připadalo, že ty ženy po něm natahovaly hříšné ruce, aby ho strhly k sobě. To nebylo spravedlivé ani vůči nim, ani vůči němu. Jenže on to nedokázal posoudit, protože teprve teď poprvé přemýšlel sám o sobě a hořel studem, když upíral zrak na vidiny své předchozí hanebnosti.

Prudce se zvedl a snažil se na sebe podívat ve špinavém zrcadle nad umyvadlem. Přejel po něm ručníkem a znovu se dlouze a pečlivě zadíval. A poprvé se doopravdy viděl. Jeho oči byly stvořené k vidění, avšak dodnes vnímaly jen proměnlivé panorama světa, což ho tak zaměstnávalo, že na sebe se nikdy nezadíval. Viděl hlavu a obličej mladého, dvacetiletého muže, ale protože nebyl zvyklý na podobná hodnocení, nevěděl, jak se ocenit. Nad hranatým a klenutým čelem viděl čupřinu hnědých vlasů, kaštanově hnědých, zvlněných až kučeravých, jaké potěší každou ženu a budí v jejích rukou touhu hladit je a probírat se jimi a laskat je svými prsty. Přešel to však jako něco, co nic neznamena, alespoň v očích Ruth, zato se dlouho, zamyšleně pozdržel u vysokého hranatého čela – snažil se do něho proniknout a poznat hodnotu toho, co je za ním, jaký mozek se za ním skrývá? To byla pro něho naléhavá otázka. Co je ten mozek schopen dokázat? Jak daleko ho dovede? Dovede ho až k ní?

Uvažoval, zda je v těch ocelově šedých očích, které často měly barvu úplně modrou a které v sobě měly sílu získanou v slaném vzduchu nad sluncem zalitými hlubinami, nějaká duše. Uvažoval také, jak jeho oči působí na ni. Snažil se do ní vžít, jak se do jeho očí dívá, ale nepodařilo se mu to. Úspěšně

se dokázal přinést do mysli druhých lidí, ale museli to být lidé, jejichž způsob života znal. Její způsob života neznal. Byla pro něho zázrakem a záhadou, a jak by tedy mohl uhádnout jedinou její myšlenku? Ano, jsou to poctivé oči, usoudil, a není v nich ani malost, ani podlost. Hnědé opálení obličej je ho překvapilo. Ve snu mu nepřišlo, že je tak snědý. Vyhrnul si rukávy košile a srovnával bílou pokožku na vnitřní straně svých paží se svým obličejem. Ano, přece jen je bílý. Paže však má také opálené. Zkroutil paži, přetočil druhou rukou svalstvo a prohlížel si paži zespodu, kde se jí nejmíň dotýkalo slunce. Byla velmi bílá. Zasmál se té bronzové tváři v zrcadle, když pomyslel na to, že kdysi byla stejně tak bílá jako spodek jeho paže. A také se mu nesnilo, že ve světě existuje několik bledých ženských duší, které se mohou pyšnit světlejší a jemnější kůží než on – světlejší než v místech, kde jeho kůže unikla pustošivému vlivu slunce.

Mohl by mít ústa cherubína, pokud by neměl ve zvyku při napětí svírat plné smyslné rty přes zaťaté zuby. Někdy je sevřel tak pevně, že jeho ústa vypadala stroze a tvrdě, dokonce asketicky. Byly to rty bojovníka a milence. Uměly slastně vychutnávat rozkoš života a dokázaly nechat všechny rozkoše stranou a životu velet. Brada a čelisti, silné a svědčící o drsné agresivitě, pomáhaly rtům velet životu. Síla vyrovnávala smyslnost a umocňovala ji, nutila ho milovat krásu, která je zdravá, a byla příčinou toho, že reagoval na zdravé smyslové vjemy. A mezi rty bylo vidět zuby, které nikdy nepoznaly ani nepotřebovaly péči zubního lékaře. Jsou bílé a silné a pravidelné, usoudil, když se na ně podíval.

Avšak při tom pohledu se najednou necítil dobře. Kdesi hluboko v koutku jeho mysli se skrýval poznatek, že existují lidé, kteří si denně čistí zuby. Byli to lidé, kteří stáli nad ním – lidé z její třídy. Ona si taky jistě čistí denně zuby. Co by si pomyslela, kdyby se dozvěděla, že on si zuby nikdy, po všechny dny svého života, nevyčistil. Rozhodl se, že si obstará kartáček a zvykne si na to. Začne s tím hned, zítra. Nemůže doufat, že ji získá jen tím, čeho dosáhne. Musí se ve

všem všudy napravit včetně čištění zubů a toho chomoutu na krku, ačkoli naškrobený límeček na něho působil, jako by se vzdal svobody.

Zvedl ruku, bříškem palce zamnul mozolnatou dlaň a zahleděl se na špínu zažranou až do masa, kterou žádný kartáč nedokázal vydrbat. Jak jiná je její dlaň! Při té vzpomínce pocítil slastné vzrušení. Jako plátek růže, říkal si, chladná a měkká, jako sněhová vločka. Nikdy ho nenapadlo, že pouhá ruka ženy dokáže být tak sladce měkká. Přistihl se při představě, jak zázračného laskání je asi taková ruka schopna, a provinile zrudl. To je přece příliš obhroublé, takhle na ni myslit. Jako by tím napadal její duchovní vznešenost. Je to bleďá, útlá duše, povznesená nad všechno tělesné, ale přesto měkkost její dlaně neopouštěla jeho myšlenky. Byl zvyklý na drsné mozolnaté ruce děvčat z továren a pracujících žen. Dobře věděl, proč jsou tak drsné, ale její ruka... Byla měkká, protože ji nikdy nepoužívala k práci. Zela mezi nimi propast, k níž stačila jen ta fantastická představa člověka, který si nemusí práci vydělávat na živobytí. Najednou si uvědomil aristokratičnost lidí, kteří manuálně nepracují. Tyčili se před ním na stěně jako postavy ve zbroji, arogantní a mocní. On sám odjakživa pracoval, jeho první vzpomínky byly spojeny s prací, celá jeho rodina pracovala. Například Gertruda. Pokud neměla ruce tvrdé od nekončící práce v domácnosti, byly oteklé a červené jako syrové hovězí od praní prádla. Anebo další sestra, Marian. Pracovala minulé léto v konzervárně a štíhlé hezké ruce si zjizvila noži na rajská jablíčka. Kromě toho přišla předchozí zimu o špičky dvou prstů v řezačce továrny na lepenkové krabice. V paměti měl tvrdé dlaně maminky, když ležela v rakvi. A táta dělal do posledního dechu, zrohovatělá kůže na jeho rukou musela být víc než centimetr silná, když umřel. Její ruce jsou ale měkké a stejně ruce její matky a bratrů. Bylo to pádné znamení vznešenosti jejich kasty a nesmírné vzdálenosti, rozprostírající se mezi nimi a Martinem Edenem.

S hořkým smíchem se zase posadil na postel a konečně si sundal boty. Je blázen. Dal se opít ženskou tvář a měkkýma,

bělostnýma ženskýma rukama. A vtom se před jeho očima promítla na špinavé omítce zdi další vidina. Stál před ponurým činžákem. Bylo to v noci, v londýnském East Endu, a před ním stála Margey, patnáctiletá dívenka z továrny. Po flámu ji doprovodil domů. Bydlela v ponurém činžáku, který se nehodil ani pro prasata. Když jí Martin přál dobrou noc, vzal ji za ruku. Nastavila mu rty, aby ji políbil, ale on se k tomu neměl. Jaksi se jí bál. A potom mu sevřela ruku a horečně stiskla. Cítil, jak se její mozoly odírají a třou o jeho, a zaplavila ho veliká lítost. Viděl její toužící, hladové oči a její podvyživenou postavičku, která prudce vyrašila z dětství do vyděšené i dravé dospělosti. Potom ji s rozmáchlým a shovívavým gestem objal, sehnul se a políbil na rty. V uších se mu rozezněl její radostný výkřik, cítil, jak se k němu přitiskla jako kočka. Chudinka malá vyhládlá! Upíral dál oči na tu vidinu – bylo to něco, co se stalo dávno, ale pocítil stejné rozechvění jako oné noci, kdy se k němu tiskla, a srdce mu zalil teplý soucit. Byl to fádňní výjev, špinavě fádňní a déšť špinavě mrholil na dlažební kostky. A potom se zeď rozzárla její bledá tvář s korunou zlatých vlasů, vzdálená a nedostupná jako hvězda.

Zvedl ze židle Browninga a Swinburnea a políbil je. Řekla mu přece, abych jí zavolal, vzpomněl si. Znovu se na sebe podíval do zrcadla a pronesl nahlas, slavnostně a vážně: „Martine Edene, první věc, co zítra ráno uděláš, bude, že půjdeš do veřejný knihovny a přečteš si něco o správným chování. Jasný?“

Zavřel plyn a péra postele pod jeho tělem zaskřípěla.

„Budeš ale muset přestat klít, kamaráde, musíš přestat klít,“ prohlásil nahlas.

Potom zvolna upadl do spánku a do snů, které svou šíleností a odvážností soupeřily se sny požívačů opia.

KAPITOLA 5

Příští ráno se Martin probudil z růžových snových výjevů do ovzduší plného páry, páchnoucího mydlinami a špinavým prádlem a tepajícího lopotem a lomezem životních soužení. Když vyšel z pokojíku, zaslechl šplíchnutí vody, pronikavý výkřik a dunivé plácnutí, jak si sestra vybíjela podráždění na jednom z četných potomků. Zaječení dítěte jím projelo jak nůž. Uvědomoval si, že tohle všechno, už sám vzduch, který dýchá, je odpudivé a ubohé. Jak odlišné je to tady, říkal si, od ovzduší krásy a pohody v domě, kde přebývá Ruth. Tam je všechno oduševnělé. Tady veskrze materiální, dokonce hrubě materiální.

„Pojď sem, Alfrede,“ zavolal na plačící děcko a zároveň strčil ruku do kapsy u kalhot, kde nosil volně peníze se stejnou nedbalostí, jaká se projevovala v celém jeho životě. Vtiskl chlapečkovi do ruky čtvrták, vzal ho na chvíli do náruče a konejšil jeho vzlykání.

„A teď běž a kup si bonbony a nezapomeň dát bratrům a sestřičkám. A koukej, ať koupíš takový, co vydržej nejdýl.“

Sestra zvedla zardělou tvář od necek a podívala se po něm.

„Niklák by mu stačil až dost,“ řekla. „To jseš celej ty, nemáš poněti o ceně peněz. Kluk se přecpe a bude mu zle.“

„Ale sestřičko, to je v pořádku,“ odpověděl Martin bodře. „Moje peníze se o sebe postaraj. Kdybys neměla tolik práce, dal bych ti pusu na dobrý ráno.“

Chtěl být na ni milý, vždyť tahle sestra je hodná a svým způsobem, jak věděl, ho má ráda. Avšak jak přecházela léta, byla to jaksi pořád míň ona a začínala být čím dál nevyzpytatelnější. Soudil, že ji tak změnila dřina, kupa dětí a manželovo ustavičné popichování. Napadla ho náhle fantastická představa, že do její povahy snad pronikají vlastnosti uvadlé